Galium trifidum L., nowy gatunek dla flory Polski
Galium trifidum L., eine neue Art für die Flora von Polen

Podał

Karol Wieczorek

(Wpłynęło do redakcji dnia 11 kwietnia 1938. — Eingegangen am 11 April 1938)

Opracowując rodzinę *Rubiaceae* z Zielnika Ogrodu Botan. Uniw. J. K. we Lwowie natknąłem się w nieoznaczonym zbiorze Rehmana na nowy gatunek dla flory Polski, należący do rodzaju *Galium*. Jest to *Galium trifidum* L. — Przytulia trójdzielną. Gatunek ten, wraz z *Galium uliginosum* L. został zebrany przez A. Rehmana na Litwie, na brzegu jeziora Wiszniewskiego. W granicach dzisiejszej Polski nigdzie dotychczas zbierany nie był.

Galium trifidum należy do sect. *Trachygalium* K. Sch. i spokrewniona jest najbliższej z *G. palustre* L. i *G. elongatum* Presl. Jest byliną 5—20 cm wys., o bardzo delikatnej łodyżce, płozącej się lub wzniesionej, często rozgałęziającej się. Łodyga jest naga, czterokanciasta, na krawędziach szorstka, dzięki licznym w dół zwróconym haczykom. Liście po 4 w okółkach, są cienkie, podługowate lub jajowato-lancetowate, na szczycie tępe. Kwiaty w liczbie 1—3 (najczęściej 3), wychodzą z kątów górnych liści. Szypułki kwiatowe dość długie i cienkie, po przekwitnieniu są w dół odgięte. Korona kwiatowa tego gatunku jest bardzo drobna (ok. 1 mm szer.) i zwykle trójplatkowa. Owoc nagi z bardzo drobnymi zmarszczkami, 1,5—2 mm długi. Kwitnie od czerwca do sierpnia.

Galium trifidum jest gatunkiem północnym. W Europie rośnie na Półwyspie Skandynawskim, z wyjątkiem najdalej na południe wysuniętej jego części (Gotlandia). Brak go w Kurlandii i Litwie Kowieńskiej. Rośnie w Estonii, północnej Łotwie, oraz północnej i środkowej Rosji. Poza zwartym zasięgiem posiada wyspowe stanowiska nad Dnieprem (Kolpeń, Łojew, Kijów), w okolicy Charkowa oraz nad Wolgą koło Saratowa. W Azji występuje na Syberii, Sa-

chalinie, w Japonii, a w Ameryce Północnej sięga na południe po Nowy Jork. Poza tym posiada reliktywne stanowisko w Styrii w Alpach. Zaznaczyć należy, że osobniki ze stanowiska alpejskiego są znacznie drobniejsze (5—10 cm) o mniejszej ilości kwiatów niż ze stanowisk właściwych, północnych. (Przy wyznaczaniu zasięgu geograficznego posługiwałem się dziełami i pracami wymienionymi w spisie literatury).

Jeziro Wiszniewskie, nad którym został gatunek ten zebrany, znajduje się niedaleko miasteczka Wiszniew w powiecie święciańskim, na południe od Jeziora Świrskiego. Jest to niewielkie jezioro około 10 km² pow., o największej długości z półn.-wsch. na płd.-zach. wynoszącej 4-8 km i największej głębokości w części południowej dochodzącej 5 m. Brzegi jego są płaskie, porośnięte trzcina i pokryte lasem z wyjątkiem wschodniego brzegu bezleśnego i pagórkowatego. Dno jeziora pokrywa delikatny muł. Jezioro zasilają drobne strumyki, z których najznaczniejszy, Relicza, wpada do jeziora od połud.-wschodu, tworząc rozległe bagno. Prawdopodobnie na tym bagnie znalazł Rehman opisywane tutaj osobniki *Galium trifidum*. Jedynym odpływem jeziora jest rzeka Smółta wpadająca na północy do Jeziora Świrskiego (opis jeziora podaję nad podstawie „Słownika Geograficznego“).

Galium trifidum jest elementem arktycznym we florze Europy. Przemawia za tym jego zasięg, ograniczony do obszarów syberyjskich i amerykańskich oraz do terenów polodowcowych Europy. Jest to roślina bagnisk, należąca wedle Kuleczyńskiego do północnych, niżowych gatunków o zasięgu typu *Ledum palustre* L. Gatunki należące do tego typu przybyły do Europy z północno-zachodniej Syberii (brak ich w Syberii południowo-zachodniej). Zasięg ich amerykański oddzielony jest dysjunkcją grenlandzką od Europy.

Z Zakładu Systematyki i Morfologii Roślin Uniwersytetu J. K. we Lwowie.

Literatura

- Blytt M., Norges Flora, Christiania 1861.
 Engler A., Die natürlichen Pflanzenfamilien Bd. IV, Leipzig 1897.
 Fries E., Summa vegetabilium Scandinaviae, Upsaliae 1846.
 Hegi G., Illustrierte Flora von Mittel-Europa, München.
 Hryniewiecki B., Tentamen Florae Lithuaniae, Warszawa 1933.
 Jundziłł J., Opisanie roślin w Litwie, na Podolu, Wołyniu i Ukrainie dziko rosnących, Wilno 1830.

- Kuleczyński S., Das boreale und arktisch-alpine Element in der mittel-europäischen Flora. Bulletin de l'Acad. Polon. d. Sc. et d. Lettres Cracovie 1924.
- Ledebour C. Flora Rossica, Stuttgartiae 1842.
- Majewski P., Flora sredniej Rossiji, Moskwa 1917.
- Paczoski J., O nowych i rzadszych roślinach flory litewskiej. Spraw. Kom. Fizjogr., t. XXXI, 1896.
- Flora Polesia i miejscowości przyległych. Trudy St. Petersburg. Obszcz. Jestiewoispytatielej, t. XXVII, 1897.
- O formacjach roślinnych i pochodzeniu flory poleskiej. Pam. Fizjogr., t. XVI, Warszawa 1900.
- Schmalhausen J., Flora sredniej i jużnoji Rossiji, Kryma i siew. Kawkaza. Kiew 1897.
- Słownik geograficzny Królestwa Polskiego pod red. Bron. Chlebowskiego, t. XIII, Warszawa 1893.
- Szafer W., Kuleczyński S. i Pawłowski B., Rośliny polskie, Lwów—Warszawa 1924.

Zusammenfassung

Unter den unbestimmten Herbarmaterialien von A. Rehman, welche sich im Institut für Systematik und Morphologie der Pflanzen der J. K. Universität befinden, fand ich einige Exemplare von *Galium trifidum* L., die von A. Rehman am Ufer des Wiszniewskie-Sees, Kreis Święciany (NO-Polen), gesammelt wurden. *Galium trifidum* wurde bis jetzt noch niemals in Polen gefunden und stellt eine neue Art für die polnische Flora dar. Es ist ein arktisches Element in Mitteleuropa.

Aus dem Institut für Systematik und Morphologie der Pflanzen der J. K. Universität in Lwów (Polen).